O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ABU ALI IBN SINO NOMIDAGI BUXORO DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI

REABILITOLOGIYA, SPORT TIBBIYOTI VA JISMONIY TARBIYA KAFEDRASI

"TASDIQLAYMAN"
Buxoro davlat tibbiyot instituti
Registrator ofisi boshqarma boshlig'i
dots. ______________ O.B.Raxmatov
"_____" ____________ 2026 y.

REABILITOLOGIYA ASOSLARI

fani modul dasturi

Bilim sohasi: 900 000 - Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
Ta'lim sohasi: 910000 - Sog'liqni saqlash

Ta'lim yo'nalishi : 60910200 - Davolash ishi

Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan QS reytingida birinchi 300 talik ro'yxaga kiruvchi **UNIVERSITY OF TORONTO (5 QS World University Rankings 2025)** ta'lim dasturi asosida tayyorlandi.

https://rhse.temertymedicine.utoronto.ca/rehabilitation-sciences-programs?utm_source

BUXORO-2026

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/Modul kodi</td><td colspan="2">O‘quv yili
2026-2027</td><td colspan="2">Semestr
7-8</td><td>Kreditlar
2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="4">Ta’lim tili
O‘zbek</td><td>Xaftadagi dars soatlari</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fan/modulning nomi</td><td colspan="2">Auditoriya mashg‘ulotlar (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Reabilitologiya asoslari</td><td colspan="2">30</td><td>30</td><td>60</td></tr>
<tr><td>2.</td><td colspan="6">I. Fanning mazmuni
Reabilitologiya asoslari moduli o‘quv rejaning klinik modullar blokiga taalluqli bo‘lib, 4 kursda o‘qitiladi. Reabilitologiya asoslari moduli bo‘lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichidan talabalarga kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishni boshlaydi, sportchilarning va jismoniy tarbiya bilan shug‘ullanuvchilarning tibbiy ta’minlanishi, keng tarqalgan kasalliklarning kelib chiqishi, kechishi, tashxis qo‘yish, asoratlari va ularni oldini olish choralari, tibbiy yordam ko‘rsatish bo‘yicha fizioterapiya usullari bilan davolashning asosiy ko‘nikmalarini hosil qilish, organizmning jismoniy rivojlanganligini aniqlash va baholash, ish qobiliyatini aniqlash, jismoniy yuklamalar ta’sirida organizmning sistema va organlarida bo‘ladigan o‘zgarishlar, qo‘llaniladigan tibbiy ko‘riklar, vrach-pedagog nazorati, fizik omillar, xarakteristikasi, ta’sir mexanizmi, reabilitatsiya jarayonida qo‘llanilish usullari, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar, davolovchi jismoniy tarbiya vositalari, shakllari, harakat tartibotlari va ularning vazifalari, turli kasalliklarni davolashda qo‘llanilayotgan reabilitatsiya tadbirining samaradorligini aniqlash, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatma masalalarini qamraydi hamda bo‘lg‘usi umumiy amaliyot vrachlarida klinik fikrlash, kasallik va uning belgilarini asoslash uchun zamin yaratib beradi.
"Talabalarni reabilitatsiya qilish asoslari" ishchi dasturi talabalarning kasalliklar, jarohatlar yoki stressli vaziyatlardan keyin buzilgan funksiyalari va psixo-emotsional salomatligini tiklashga qaratilgan o‘quv kursining maqsadlari, vazifalari va mazmunini belgilaydigan keng qamrovli hujjatdir. Dastur maksimal darajada tiklanishga erishish uchun davolovchi jismoniy tarbiya, psixoterapiya, fizioterapiya va ijtimoiy moslashuvdan foydalangan holda reabilitatsiyaning tibbiy, psixologik va ijtimoiy jihatlarini o‘z ichiga oladi.
Modulning maqsadi – talabalarning reabilitologiya sohasidagi, bemorlarni qayta tiklash jarayonidagi roli va ahamiyati haqidagi bilim saviyasini oshirish. Turli kasalliklarida shifoxona, shifomaskan va ambulator sharoitida bemorlarni tibbiy reabilitatsiyasida fizoterapevtik usullarni, jismoniy reabilitatsiya vositalarni va qo’shimcha noa’naviy davolovchi tadbirlarni birgalikda qo’llanishini o‘rgatish.</td></tr>
</table>

3.	Aholining turli kontingentlari orasida, ularni jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlariga ko‘nikishlari uchun tibbiy tekshiruvdan o‘tkazish qoidalarini o‘rgatish; aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish, tibbiy nufuzini oshirish, o‘tkir va surunkali kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishini o‘rganish muammolari haqida bilim, ko‘nikma va malakani shakllantirishdir. Ushbu fanlarni o‘zlashtirishda talabalarda tibbiyotdagi kasbi bilan bog‘lik bo‘lgan turli xil kasalliklarda tibbiy, jismoniy, ruxiy, ijtimoiy va kasbiy reabilitatsiya jarayonidagi chora tadbirlar to‘g‘risida nazariy va amaliy ko‘nikmalarni mustahkam bilimlar tizimini shakllantirish. Jismoniy tarbiya va sport bilan shug‘ullanuvchi shaxslarda salomatligini saqlab qolishi, sog‘lom turmush tarzini rivojlantirishi uchun talabalarda mustahkam bilim, amaliy ko‘nikma, mahorat tizimini shakllantirish. **Modulning vazifalari:** - -jaxonda hamda O‘zbekistonda zamonaviy sport tibbiyoti va reabilitatsiya to‘g‘risida ilmiy konsepsiya tushunchasini berish; - - reabilitatsiya asoslarini nazariy-metodologik asoslarni yoritib berish; - - reabilitatsiya asoslarini asosiy modelini ta’riflab berish; - -reabilitatsiya asoslarini yunalishlari bilan talabalarni tanishtirish; - -talabalarda reabilitatsiya va sport tibbiyotida qo ‘llaniladigan texnologiyalarni mundarijasi va uslublari to ‘g ‘risida zamonaviy bilim darajasini shakllantirish. - jismoniy mashqlarning ta’sir mexanizimini va davolovchi jismoniy tarbiyaning o‘ziga xos xususiyatlarini, vosita va shakllarini o‘rganish; - turli yo‘nalish bo‘yicha bemorlarning reabilitatsiyasida tibbiy, jismoniy, ruhiy va ijtimoiy aspektlarining vazifalar kompleksini aniqlashni talabalarga o‘rgatish; - tiklanishning hamma davrlarida (shifoxona, sanator-kurort, poliklinika) reabilitatsiyaning hamma aspektlari bo‘yicha bemor va nogironlarga individual reabilitatsiya dasturini tuzishni talabalarga o‘rgatish; - reabilitatsiyaning hamma davrlarida davolovchi fizik omillarni va davolovchi jismoniy tarbiya vositalarining qo‘llanilishini talabalarga o‘rgatish; - reabilitatsiya davrlarida ba’zi kasalliklarda tabiiy va qayta ishlangan sun’iy fizik omillarning qo‘llanilish usullarini bilib olishi; - tabiiy va sun’iy fizik omillar va davolovchi jismoniy tarbiya vositalari yordamida surunkali kasalliklarning qaytalanishi va asoratlarining paydo bo‘lishini oldini olish usullarini o‘rganish; - aholi salomatligini muhofaza qilish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilishni o‘rgatish; - reabilitologiya va sport tibbiyoti sohasida dolzarb bo‘lgan muommolar bo‘yicha ilmiy-tadqiqot faoliyati va innovatsion loyihalarni talab darajasida olib borishga o‘rgatish.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-mavzu. Reabilitatsiyaning tashkiliy-uslubiy asoslari. Reabilitatsiya turlari. Reabilitatsiya vositalari. Reabilitatsiya jarayoni. Reabilitatsiya bosqichlari.

Reabilitatsiya tashkiliy-uslubiy asoslarni (erta boshlash, uzluksizlik, komplekslilik, bosqichlilik tamoyillari), har xil turlarni (tibbiy, jismoniy, psixologik, ijtimoiy-maishiy, kasbiy, ijtimoiy, ijtimoiy-madaniy) va vositalarni (ortopedik moslamalar, trenajyorlar, protezlar, shuningdek, yetakchi itlar va ovoz hosil qiluvchi apparatlar) o'z ichiga oladi. Reabilitatsiya jarayoni - bu funksiyalarni tiklash va nogironlikni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi bo'lib, bosqichlari gospital, poliklinika va sanatoriy-kurortni o'z ichiga oladi.

2-mavzu. Reabilitatsiyada fizioterapiyaning o'rni. Reabilitatsiya asoslari erta boshlash, uzluksizlik, komplekslilik va individuallashtirish tamoyillarini o'z ichiga oladi, shuningdek, kasallik yoki jarohatdan so'ng faol hayot va mehnatga qaytish maqsadida insonning jismoniy, psixologik va ijtimoiy funksiyalarini to'liq tiklashga qaratilgan. Asosiy yo'nalishlar tibbiy, jismoniy, psixologik va ijtimoiy reabilitatsiya bo'lib, ular ham buzilgan funksiyalarni tiklash, ham yangi sharoitlarga moslashishni o'z ichiga oladi.Fizioterapiya - jismoniy omillar (elektr toki, ultratovush, issiqlik, yorug'lik, suv) yordamida harakat funksiyalarini tiklash, og'riq va yallig'lanishni bartaraf etish, shuningdek, organizmning umumiy holatini yaxshilash uchun reabilitatsiya usuli. Asosiy maqsadlar harakatchanlik va mushak kuchini tiklash, qon aylanishini yaxshilash, to'qimalar regeneratsiyasini tezlashtirish va jarohatlar, operatsiyalar yoki kasalliklardan keyin bemorlarning hayot sifatini yaxshilashdan iborat. Fizioterapiya asosida har bir bemorga individual yondashuv, muolajalar

3-mavzu. Davolovchi jismoniy tarbiyanig reabilitatsiyadagi ahamiyati. DJT yordamida reabilitatsiya qilish asoslari individual yondashuv, yuklamani asta-sekin oshirish, mashg'ulotlarning tizimliligi, jismoniy mashqlarning xilma-xilligi va ularni boshqa reabilitatsiya usullari (massaj, fizioterapiya) bilan birlashtirishdir. Davolashning asosiy vazifalari - yo'qolgan funksiyalarni tiklash, og'riqni kamaytirish, muvofiqlashtirishni yaxshilash, mushaklarni mustahkamlash va bemorni kundalik hayotga moslashtirish.

III. AMALIY MASHG'ULOTLARI BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

1- **mavzu.** Reabilitatsiya tibbiyoti tamoyillari.

2- **mavzu.** Funksional baholash.

3- **mavzu.** Insultdan keyingi reabilitatsiya

4- **mavzu.** Kardio-pulmonal reabilitatsiya

	5- **mavzu.** Uy sharoitidagi reabilitatsiya

	IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

Talabalarni mustaqil ta'lim shaklini tashkil etishga qo'yilgan talablar O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 29-apreldagi 136-sonli "Oliy ta'lim muassasalari talabalari mustaqil ta'limini tashqil etish bo'yicha namunaviy tartibini tasdiqlash to'g'risida"gi buyrug'i asosida ishlab chiqilgan.

Mustaqil ta'limni baholash semestr davomida amalga oshiriladi, berilgan topshiriqlar, bajarilgan ishlar elektron platforma, ishchi daftarlar va x.q. ilova qilish orqali inobatga olinadi. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Tibbiy reabilitatsiya asoslari. Fizioterapiya asoslari.
2. Mushak-skelet tizimi reabilitatsiyasi
3. Kurort terapiyasi Sanatoriy-kurort yordami tarkibida tibbiy reabilitatsiya. Manual terapiya. Shifobaxsh ovqatlanish
4. Refleksoterapiya. Psixologik reabilitatsiya. Tibbiy reabilitatsiyada shifokor nazorati
5. Davolash jismoniy tarbiyasi (DJT). Sog'lomlashtirish usullari. Nogironlarni reabilitatsiya qilish

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning shakllari:

Ushbu o'quv fani bo'yicha mustaqil ishlarni tayyorlashda muayan fanning xusussiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- darsliklar va o'quv qo'llanmalarning mavzularini o'rganib chiqish;
- Buxoro davlat tibbiyot universitetining masofaviy ta'lim platformasi (mt.bsmi.uz)da joylashtirilgan materiallardan foydalanish;
- tegishli mavzular bo'yicha maxsus (shu jumlardan, ilmiy maqolalar, monografiyalar) adabiyotlarni o'rganish;

mustaqil o'zlashtirilgan mavzulardan taqdimot tayyorlaydi va himoya qiladi - referat tayyorlaydi va himoya qiladi

- organayzerlar tuzadi
- muammoga yo'naltirilgan vaziyatli masalalar yechadi

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlar modul tizimida turli xil keys, vaziyatli masala va krossvordlar shaklida amalga oshiriladi.

*Izoh: Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar mavzulari fan doirasida o'zgarishi mumkin.

	V. Ta'lim natijalari/ kasbiy kompetensiyalar 7-8- semestr: **Talaba bilishi kerak:** - isloh qilish va yangi xo`jalik mexanizmiga o`tish bilan bog`liq bo`lgan muammolar; - Reabilitologiya asoslarini rivojlantirishning asosiy davrlari va ilmiy-amaliy muammolarini; - aholiga tibbiy xizmatni tashkil qilish; - insonni insonga, jamoaga, atrof-muhitga belgilovchi nazariy va huquqiy meyorlari haqida tasavvurga ega bo`lishi; - aholi salomatligiga ta`sir etuvchi omillarni, asosiy mezonlari: ijtimoiy muhit, xayot tarzi, atrof-muhit omillarini bilishi va ulardan foydalana olishi. **Modul yakunlaganda talaba bajara oladi:** • sanitariya-statistik tekshiruv usullarini qo`llash; • aholi salomatligini o`rganish uslublari va ko`rsatkichlarining taxlili; • sog`liqni saqlashni asosiy hukukiy hujjatlari; • aholiga tibbiy yordam ko`rsatishni isloh qilish; O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash tizimni isloh qilish tamoyillari; • aholiga tibbiy yordam va sanitariya-epidemiologik xizmatni tashkil etishda o`rta tibbiy xodimlar vazifalari: patronaj ishlarini amalga oshirish; • mexnat kobiliyatini ekspertizasini tashkil qilishda hamshiralar o`rnini axamiyati to`g`risidagi ko`nikmalariga ega bo`lishi kerak; • davolash-profilaktika muassasalarining faoliyatini tahlil qilishda asosiy ko`rsatkichlarni qo`llash; • sog`liqni saqlashda sifatni nazorat qilish; - aholini gigienik tarbiyalash va sog`lom turmush tarzini targ`ib qilish bo`yicha tadbirlar o`tkazish malakalariga ega bo`lishi kerak.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari** "Aqliy hujum", "Klaster", "Charxpalak", • Birgalikda o'qiymiz", "Sinkveyn"; "T-sxemasi"; • interfaol keys-stadilar; • mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar. •

5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot institutida talabalari bilimini baholashda “Institutida ta’limning kredit-modul tizimi asosida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi to‘g‘risidagi Nizom” asosida amalga oshiriladi. Joriy nazorat shaklida berilgan vazifa va topshiriqlarni har darsda baholash,oraliq nazorat, og’zaki yakuniy nazorat, yakuniy test nazorati bo‘yicha muvoffaqiyatli topshirish.
6.	**Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari** **Asosiy adabiyotlar** 1. Usmanxodjayeva A.A., Adilov Sh.Q., Visogorseva O.N. Umumiy va xususiy fizioterapiya asoslari. O‘quv qo‘llanma. -Toshkent. RIO TMA. 2018 y. 2. Usmanxodjaeva A.A., Adilov Sh.Q. Shifokor nazorati, shifobaxsh jismoniy tarbiya. O’quv qo’llanma. Toshkent. RIO TMA. 2014 y. 3. Agzamova Sh.A., Shomansurova E.A. “Reabilitologiya”. Darslik. -Toshkent. “Fan va texnologiya”. 2013 y.

	Qo‘shimcha adabiyotlar 1. Usmanxodjaeva A.A., Vasilev V.V.Jismoniy rivojlanishi baholash usullari. O‘quv- uslubiy qo‘llanma, RIO TMA, Toshkent 2012. 2. Usmanxodjaeva A.A., Vasilev V.V.Tizimli mashgulotlar tasiri natijasida inson organizmidagi funktional ozgarishlar xolatini baholash. O‘quv- uslubiy qo‘llanma, RIO TMA, Toshkent, 2012Braddom’s Physical medicine and Rehabilitation. Edited by David X. Citu. Fifth edition by ELSEVIER. USA. 2016 3. Meditsinskaya reabilitatsiya: uchebnik dlya studentov i vrachey/Pod obsh.red. V.N. Sokruta, N.I. Yabluchanskogo. – Slavyansk, «Vash imidj», 2015 g. 4. Ponomarenko G.M. «Meditsinskaya reabilitatsiya». Uchebnik. Moskva: GEOTAR-Media, 2015 g. 5. Shamansurova E.A., Altibayeva S.SH., Agzamova Sh.A. “Shifobaxsh jismoniy tarbiya” o‘quv qo‘llanma, “Fan va texnologiya”. Toshkent, 2013 y. 6. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қаътий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. 2017 й. Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигининг “Ozbekiston” нашриёт матбаа ижодий уйи. 7. Принципы клинической практики, основанной на доказанном. Рабочая группа по доказательной медицине под ред. Гордона Гайятта, Драммонда Ренни., М., 201 3.

	8. Т.Гринхальх «Основы доказательной медицины», М., 2006 9. Ўзбекистон Республикаси Призеденти фармонлари, вазирлар маҳкамаси қарорлари, ССВ буйруқлари. **Axborot manbalari** 1. www. Pub.med, Medline 2. www.tma.uz 3. www.gov.uz 4. www.minzdrav.uz 5. www.ziyonet.uz 6. http:// zdrav.ru 7. http://www.medvestnik.ru 8. www.who.int 9. http: //catalog.fmb.ru/Uzbekistan.shtml 10. http:// www.ozz.medexplorer.ru/vte.php 11. www.bsmi.uz
7.	Fan/modul dasturi Buxoro davlat tibbiyot instituti tomonidan ishlab chiqilgan. Fan/modul dasturi Buxoro davlat tibbiyot institutining “ ” -sonli buyrug‘i (buyruqning -ilovasi) bilan tasdiqlangan. **Ofis registrator boshqarma boshlig‘i:** ____________ **O.B.Raxmatov**
8.	**Fan/Modul uchun ma’sullar:** **Saidova M.M. –** BuxDTI, Reabilitologiya, sport tibbiyoti va jismoniy tarbiya kafedrasi mudiri, DSc, dotsent **Ro’ziyev F.G’.** –BuxDTI, Reabilitologiya, sport tibbiyoti va jismoniy tarbiya kafedrasi v.b. dotsenti, PhD.
9.	**Ichki taqrizchi:** **Nurboyev F.E.-** BuxDTI Ichki kasalliklar profilaktikasi kafedra mudiri, DSc **Tashqi taqrizchi:** **Hamidov O.A.** - Samarqand davlat tibbiyot univerisiteti huzuridagi Reabilitologiya va sport tibbiyoti ilmiy tadqiqot instituti direktori, DSc.